

El Diacrític | | Actualitzat el 18/09/2020 a les 17:53

L'Amazònia ha perdut un altre dels seus defensors

«Rieli Franciscato, amb una experiència de més de trenta anys en aquesta feina, respectava els indígenes i era molt respectat per ells, i mai havia patit cap atac a les expedicions que feia a l'interior del territori» | A poc més de vuit dies de la mort de Rieli Franciscato els incendis estan cremant l'interior de la terra indígena Uru Eu Au Au | «La pressió internacional per tal que el govern brasiler canviï la seva política, defensant novament i protegint efectivament aquests grups indígenes més vulnerables de l' Amazònia és molt important per permetre que puguin sobreviure»

Rieli Franciscato, al mig, en una expedició a l'interior de la Terra Indígena Uru Eu Au Au | Roberto Ossak

Per ironia del destí, una fletxa disparada per un grup d'indígenes de la selva amazònica va matar el dia 9 de setembre Rieli Franciscato, a Seringueiras, Rondônia, un dels departaments de l'Amazònia més colonitzada i desforestada de tot el Brasil.

Mor encertat per una fletxa dels indígenes aïllats del Cautário

El dia 9 de setembre va arribar la notícia que uns indígenes amb arcs i fletxes havien sortit de la selva i havien estat vistos en una casa de pagès del poble de Seringueiras. Van córrer uns vídeos

amb gent que els escridassava i també es diu que els van engegar els gossos. No se sap què més va passar. El fet és que van acabar avisant la policia, i aquests, els responsables del govern de la regió sobre el tema indígena.

Unes hores més tard, dos policies amb el responsable del govern i un ajudant que l'acompanyava, van arribar a la casa i van seguir cap al límit de la Terra Indígena Uru Eu Au Au. Entrant a dintre de la selva, per veure si hi havia senyals de la seva estada a la regió, van ser sorpresos per una fletxa disparada des dels arbres, que va encertar al pit el responsable del govern, un conegut defensor de la selva i dels indígenes, Rieli Franciscato, que va intentar tornar corrents, però que va caure i morir instants després, malgrat que el portessin a l'hospital més proper.

Aquest incident ha estat molt trist i ha dolgut tots els defensors de l'Amazònia i dels pobles indígenes, especialment pensant en aquests que es mantenen sense contacte, amagats a la selva, que sempre corren perill de ser morts per qualsevol aventurer sense escrúpols.

Els pobles indígenes més lliures de la selva amazònica

A la selva amazònica es concentren bona part dels últims grups del món tinguts per «salvatges», que continuen amagats a la selva i que conserven així la seva cultura, llengua i forma tradicional de viure. Fugen de qualsevol contacte amb la civilització de l'entorn, segurament per evitar l'extermi després d'experiències terribles del procés de colonització, com ara contagi de malalties, violència i mals tractes.

Aquests grups indígenes de la selva amazònica es mantenen aïllats voluntàriament i eviten els contactes ja fa anys. Intenten protegir-se dels atacs d'invasors i contra el contagi de malalties noves per a ells, per combatre les quals no tenen ni immunitat ni medicines. Aquestes epidèmies han estat des dels inicis de la colonització la principal causa de morts i d'extermi dels indígenes a tot el continent americà. I ara encara tenen, sense saber-ho, l'amenaça de l'epidèmia del coronavirus.

Rieli Franciscato era responsable de la protecció als indígenes més vulnerables

Rieli Franciscato era funcionari del govern, responsable al sector sud de l'Àrea Indígena Uru Eu Au Au, dels Contactes Etnoambientals de la FUNAI (Fundació Nacional dels Indis), dedicat a la protecció dels indígenes aïllats d'un extens territori, protegit per ells amb alguns pocs ajudants.

Aquesta terra indígena té 18.671 km². És un territori una mica més gran que la meitat de Catalunya. Va ser declarada terra indígena l'any 1985, i conté unes petites serralades, on hi ha la muntanya més alta de Rondònia, el cim de Tracoà, de 1.230 metres d'altura (que no és poca cosa a l'Amazònia), i la capçalera d'alguns rius, on viuen diversos pobles indígenes. Ecològicament té gran importància per mantenir les aigües i les característiques dels ecosistemes amazònics en una regió ja intensament desforestada.

Aquest territori va ser delimitat legalment poc després de l'obertura de la carretera BR 429, d'uns 380 quilòmetres, que comunica amb la frontera de Bolívia. Una carretera, asfaltada tan sols a començaments d'aquest segle, però que va provocar una intensa migració de gent, amb el naixement de quatre nous municipis a la regió, entre els quals Seringueiras, San Miguel i San Francisco del Guaporé. Actualment, centenars de pagesos i *fazendeiros* (ramaders) viuen a tocar de la terra indígena Uru Eu Au Au.

Aquesta terra està habitada pels pobles indígenes Amondawa, Oro Win i Uru-Eu-Wau-Wau, i uns altres sis pobles que es mantenen sense contacte, coneguts com a indígenes aïllats del Riu Bananeira, aïllats del Riu Cautário, aïllats de l'Igarapé Oriente, aïllats de l'Igarapé Tiradentes, els Juma, els Kawahiva i el grup d'aïllats del Riu Muquí. Uns més nombrosos i altres, com aquests últims, amb poquíssimes persones supervivents.

La serra de la Porta a la Terra Indígena Uru Eu Au Au Foto: Roberto Ossak

La presència d'indígenes aïllats voluntàriament al territori Uru Eu és coneguda des de fa molt de temps per la FUNAI, i Rieli Franciscato havia aconseguit que els últims anys s'haguessin reduït molt els atacs i les invasions de *garimpeiros* (miners), *madeiros* (serradors de fustes) i *grileiros* (acaparadors il·legals de terres) a la regió de la BR 429.

Tots aquests problemes d'explotació il·legal dels recursos naturals són habituals a tota l'Amazònia i també a la Terra Indígena Uru Eu Au Au, especialment als altres sectors que no estaven protegits per Rieli. Fa poc temps, el mes d'abril d'enguany, en un altre indret de la mateixa àrea, va ser assassinat l'indígena Ari Uru Eu Au Au, de 36 anys, segurament per haver intentat impedir l'activitat de serradores clandestines de fusta. Un cas que encara no ha estat aclarit per la policia.

La política del govern en relació als indígenes aïllats

Durant els últims anys la política oficial del govern, en relació amb els grups que viuen lliures a la selva en aïllament voluntari (no són tan salvatges com ens volen fer creure), ha estat protegir l'àrea on viuen i respectar la seva voluntat de no tenir cap contacte amb la societat de l'entorn, impedit l'entrada clandestina d'invasors.

Però actualment els problemes augmenten, per la política de l'actual president del Brasil, que està atacant els drets dels pobles indígenes, posant al capdavant de la FUNAI dirigents que són contraris als seus interessos i que segueixen les pressions dels sectors ruralistes i que faciliten la retirada il·legal de minerals i de fusta, i que donen suport a propostes legislatives a favor dels

invasors de les seves terres.

En relació amb els indígenes aïllats, l'actual govern, de forma criminal i conscientment etnocida, està provant de provocar els contactes a qualsevol preu, afluixant les inspeccions, la protecció i el control dels seus territoris. Faciliten les entrades de gent que poden provocar els contagis, com ara missioners fonamentalistes evangèlics nord-americans. En el fons, amb la intenció de reduir i facilitar l'explotació econòmica de les àrees protegides.

Víctima de la política de desgast del govern Bolsonaro

Els funcionaris que es dediquen a la protecció d'aquests grups indígenes aïllats, com el propi Rieli Franciscato, han vist com anaven minvant els pressupostos del sector de la FUNAI dedicat a protegir els grups d'indígenes aïllats, com tancaven instal·lacions de protecció en indrets claus i els deixaven amb poques persones, sense recursos ni mitjans de treball. L'any passat un dels seus companys de la FUNAI va morir assassinat a Tabatinga, a prop de la frontera brasilera amb Colòmbia.

Franciscato, amb una experiència de més de trenta anys en aquesta feina, respectava els indígenes i era molt respectat per ells, i mai havia patit cap atac a les expedicions que feia a l'interior del territori. Suplia les mancances de mitjans amb el seu esforç personal, donant la cara i arriscant-se pels indígenes, fins al punt que ha estat víctima d'un dels pobles indígenes que protegia.

En aquest cas es tracta del poble conegut com a Indígenes Aïllats del Riu Cautário, un dels grups sense contacte, amb estil de vida itinerant, que romanen dins de la gran àrea Uru Eu Au Au.

Aquests indígenes van començar a deixar-se veure fora del seu territori el juliol d'aquest any. Just en plena crisi del coronavirus, van aparèixer pacíficament en algunes cases de pagesos de Seringueiras, dels voltants de la Terra Indígena Uru Eu Au Au, i es van emportar una destrall i unes gallines, bo i deixant algunes coses com a intercanvi.

Malgrat no haver passat res, l'alarma i la por als indígenes de la població dels voltants va ser generalitzada. Perquè antigament, aquests indígenes de la terra Uru Eu Au Au vivien més al centre del territori, molt lluny de les àrees colonitzades i no es deixaven veure per ningú.

Un dels pocs vestigis de la seva presència va ser fa uns quinze anys, quan un grup de joves catalans que participaven en un camp de treball a la parròquia de Seringueiras, van visitar la base de la FUNAI per conèixer la selva amazònica, autoritzats i acompanyats pels funcionaris de la FUNAI, que els feien de guia. Van entrar uns quilòmetres dintre de la terra indígena, i van trobar-se per sorpresa amb un tapiri, una caseta de fulles de palmera, dels indígenes aïllats.

Un grup d'indígenes que estava sortint de la selva

Es creu que els indígenes que van començar a aparèixer a Seringueiras pel juny d'aquest any, s'estaven aventurant fora dels seus boscos perquè estan passant dificultats, per manca de caça i pesca a les zones situades després de l'anomenada Serra de la Porta, més a l'interior del territori.

Després de començar a sortir del seu aïllament, amb altres funcionaris de la FUNAI, Rieli Franciscato va anar passant de casa en casa per intentar evitar conflictes i el contagi. Aconsellaven els veïns del territori indígena de no enfrontar-s'hi en cas de trobar-los, i d'avisar-los a ells o a la policia si es deixaven veure novament. Deien a tothom que, si apareixien els indígenes, es mantinguessin allunyats, per tal d'evitar enfrontaments, i als indígenes el greu perill de contagi, tant del coronavirus com d'altres malalties que els poden resultar mortals, com ara un simple constipat o grip.

Pel que sembla, en aquest cas, els veïns que van trobar els indígenes van reaccionar molt agressivament, i aquest pot ser un dels possibles motius de l'atac amb fletxes. Després de la mort de Rieli Franciscato, els veïns de la terra indígena encara tenen més por i hi ha molt de perill que, si els indígenes apareixen novament, siguin rebuts a trets.

A la parròquia de Seringueiras, fa molts anys que hi treballa un català, el missioner claretià Francesc Trilla. Amb companys de la Comissió Pastoral de la Terra, organització de l'església que treballa amb els pagesos, estan fent el possible per calmar els ànims i intentar que no hi hagi provocacions, per tal que ningú intenti resoldre el problema pel seu compte, sinó amb l'ajuda dels equips especialitzats que estan essent enviats a la regió.

En aquest sentit, una pressió internacional per tal que el govern brasiler canviï la seva política, defensant novament i protegint efectivament aquests grups indígenes més vulnerables de l'Amazònia és molt important per permetre que puguin sobreviure.

Josep Iborra Plans és membre de l'Articulació de l'Amazònia de la Comissió Pastoral de la Terra